

Cənubi Qafqazın aparıcı ölkəsi kimi geosiyasi mövqeyindən maksimum yararlanaraq regionlararası nəqliyyat-kommunikasiya əlaqələrinin yaradılmasında fəal iştirak edən Azərbaycan daha iki mühüm layihə ilə bu proseslərə böyük töhfə verməyə hazırlaşır.

Bunlar - bu il martın 11-də İranla imzalanan Anlaşma Memorandumuna əsasən yaradılacaq Şərqi Zəngəzur-Naxçıvan-İran dəhlizi və Vətən müharibəsindəki zəfərdən sonra açılması qətilşən tarixi Zəngəzur dəhlizidir. Azərbaycan hər iki dəhlizin tezliklə reallaşmasında olduqca maraqlıdır. Bu ticari körpülərin qurulması ilə Azərbaycanın etibarlı tranzit ölkəsi kimi çoxtərəfli beynəlxalq əməkdaşlığa dəyərli töhfələr verdiyi bir daha təsdiqini tapacaq.

Onu da vurğulayaq ki, hazırda Azərbaycan "Şərqi-Qərb" və "Şimal-Cənub" nəqliyyat dəhlizləri layihələrinin fəal iştirakçısı olaraq həm də "Cənub-Qərb" və "Şimal-Qərb" layihələri üzərində də iş aparır.

Bütün bunlar isə bir daha təsdiq edir ki, İlham Əliyev Azərbaycanı nəinki Cənubi Qafqazda, ümumilikdə Avratlantika geosiyasi arealında öz sözü və mövqeyi olan dövlətə çevirib, qlobal layihələri ilə ölkəmizi etibarlı tərəfdaş kimi tanıdıb.

Azərbaycan çoxtərəfli beynəlxalq əməkdaşlığa dəyərli töhfələr verir

Dünyanın aparıcı dövlətləri və təşkilatları Azərbaycanı Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik zəmanəti adlandırırlar. Aparıcı dövlətlər ölkəmizin Xəzər dənizi regionunda əvəzolunmaz tərəfdaş kimi böyük dəyəərə malik olduğunu bəyan edirlər. Azərbaycanın təşəbbüsü və liderliyi ilə həyata keçirilən bir çox nəhəng layihə regionun, Avrasiya məkanının enerji və nəqliyyat xəritəsini dəyişdirib, bölgənin və daha geniş coğrafiyanın enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsində, nəqliyyat-kommunikasiya, logistika infrastrukturunun inkişafına mühüm təsir göstərib.

Martın 11-də İranla imzalanan sənəd isə bu istiqamətdə həyata keçirilən layihələrin növbəti təntənə-

si oldu. İki ölkənin diplomatik münasibətlərinin qurulmasının 30-cu ildönümündə belə bir tarixi hadisənin baş verməsi qürur doğurdu.

Xatırlatmaq yerinə düşər ki, ötən il Azərbaycan İranla daha bir avtomobil yolunun reallaşdırılması istiqamətində danışıqlar apararaq müsbət nəticə əldə edib. Söhbət Azərbaycan, İran və Gürcüstanın birgə yaratdığı yeni tranzit marşrutundan gedir. Bu xətt İran, Azərbaycan və Gürcüstandan keçməklə Fars körfəzini Qara dənizə birləşdirir. Hətta 2021-ci il dekabrın 22-də İran-Azərbaycan-Gürcüstan nəqliyyat dəhlizi ilə ilk sınaq ekspedisiyası da həyata keçirilib. Bu yeni nəqliyyat dəhlizi Cənub-Şərqi Asiya və Avropa bazarlarına çıxış yolları yaratmaq üçün tikilib. Təbii ki, İran-Azərbaycan-Gürcüstan dəhlizinin açılması üç qonşu ölkənin iqtisadi və ticarət əlaqələrinin artmasına səbəb olub.

Şərqi Zəngəzur-Naxçıvan-İran dəhlizi yeni imkanlar açacaq

İmzalanan yeni sənədin məqsədi Azərbaycanın Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə İranın ərazisindən keçməklə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yeni dəmir yolu, avtomobil yolu əlaqəsinin, eləcə də rabitə və enerji təminatı xətlərinin yaradılmasından ibarətdir.

Bu məqsədə nail olmaq üçün Araz çayı üzərində iki avtomobil (piyada keçidi ilə) və iki dəmir yolu olmaqla ümumilikdə dörd körpünün, eləcə də rabitə və enerji təminatı infrastrukturunun tikintisi nəzərdə tutulur. Həmin körpülər Ermənistanın dövlət sərhədinə 5 kilometr məsafədən keçəcək.

Tərəflər ərazilərində gündə 500 ədəd giriş və 500 ədəd çıxış olmaqla, ən azı 1000 ədəd yük nəqliyyatı parkını (ixrac, idxal və tranzit malları) qəbul edə biləcək dövlət sərhədində buraxılış məntəqəsinin tikilməsini öz

Şərqi Zəngəzur-Naxçıvan-İran və Zəngəzur dəhlizləri regionun yeni nəqliyyat arteriyası rolunu oynayacaq

öhdəsinə götürür. Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunu İranla birləşdirən avtomobil körpüsünün, eləcə də rabitə və enerji xətlərinin layihə sənədlərinin hazırlanması, tikintisi və bu tikintiyə nəzarət işləri üzrə bütün xərclər Azərbaycan tərəfindən ödəniləcək. İranı Naxçıvan MR-in Ordubad rayonu ilə birləşdirən avtomobil körpüsünün layihə sənədlərinin hazırlanması, tikintisi və tikintiyə nəzarət işləri üzrə bütün xərcləri İran tərəfi həyata keçirir. Körpülərin layihələndirilməsi və tikintisi üçün tərəflərin müvafiq qurumlarının nümayəndələrindən ibarət birgə işçi qrupu yaradılacaq. Avtomobil yolu körpülərinin tikintisi başa çatana qədər tərəflər öz dövlətinin ərazisində avtomobil yollarının zəruri tikinti, genişləndirmə və yenidənqurma işlərini təmin edir, eyni zamanda avtomobil körpüsünə giriş yollarının tikintisini həyata keçirirlər. Avtomobil yoluna paralel olaraq tikiləcək dəmir yolunun maliyyələşdirilməsinə və ödənilməsinə dair təkliflər 6 ay müddətinə hazırlanıb tərəflərin hökumətlərinə təqdim edilmişdir.

Ermənistan yenə "ofsayd"a düşdü

İranla imzalanan sənədə əsasən yaradılacaq yeni dəhliz İkinci Qarabağ müharibəsinin məğlub ölkəsi Ermənistanı çətin duruma saldı. Çünki bu ölkə elə bildirdi ki, Azərbaycan ancaq Ermənistan ərazisindən keçməklə reallaşdırmaq istədiyi Zəngəzur dəhlizini açmaq üçün rəsmi İrəvana "xahiş-minnət" edəcək. Elə ona görə də üzərinə düşən öhdəliyin icrasından boyun qaçırırdı.

Amma İlham Əliyevin növbəti diplomatik gedişi Ermənistanı yenə "mat" vəziyyətinə saldı. Çünki Azərbaycan Ermənistanın sərhədindən cəmi 5 kilometr aralıdan - İran ərazisindən keçəcək yeni kommunikasiya bağlantısı yaratdı. Azərbaycan bununla öz planlarını reallaşdırdı, Ermənistan isə növbəti dəfə şansını itirərək mühüm geostateji əhəmiyyətə malik olan layihədən kənar qaldı. Yeni layihə böyük iqtisadi dividendlər gətirməklə yanaşı, həmçinin Naxçıvanın blokadan çıxmasında, muxtar respublikanın Azərbaycanın əsas hissəsi ilə etibarlı və davamlı bağlantı-

sının yaradılmasında mühüm rol oynayacaq. Bu gün elektrik enerjisi ixracatçısı olan Azərbaycan İran ərazisindən keçməklə Naxçıvan, Türkiyə və Avropaya elektrik enerjisi ixrac etmək imkanı da qazanıb.

Zəngəzur dəhlizi - həm dəmir yolunun, həm avtomobil yolunun Mehridən, Zəngəzurdan keçməsi müəyyən olunub

Bununla belə, Azərbaycan Zəngəzur dəhlizinin də açılması qərarında qətidir. Bunu İlham Əliyev bütün çıxışlarında qətiyyətlə vurğulayır. Bu barədə Prezidentin ən son çıxışları "Bakı Enerji Həftəsi" çərçivəsində 27-ci Beynəlxalq Xəzər Neft və Qaz Sərgisinin rəsmi açılışı və Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində "ağıllı kənd" layihəsinin birinci mərhələsi üzrə açılış mərasiminə təsadüf edir. İlham Əliyev bildirdi ki, Azərbaycan Zəngəzur dəhlizinin fəaliyyətinə start vermək istəyir. Bu da yalnız yüklər üçün deyil, elektrik enerjisi üçün mühüm ixrac marşrutu ola bilər. Artıq işlərə başlanılıb və bu istiqamətdə investisiya ilə bağlı praktiki addımlar atılır.

Zəngilan rayonunun Ağalı kəndində "ağıllı kənd" layihəsinin birinci mərhələsi üzrə açılış mərasimində isə Prezident dedi ki, Zəngəzur dəhlizinin açılması çox vacib məsələdir. Ermənistan hər zaman buna da maneçilik törətməyə çalışırdı. Amma indi vəziyyət dəyişib. Artıq Ermənistan da dəhlizin açılmasında maraqlıdır: "Brüssel görüşünün rəsmi açıqlamasına baxın, artıq həm dəmir yolu, həm avtomobil yolunun Mehridən, Zəngəzurdan keçməsi müəyyən olunub. Yəni, biz buna da nail oluruq və mən demişdim ki, nail olacağıq. Yəni, biz gündəliyi diktdə edirik. Nəyin hesabına? Əlbəttə ki, müharibənin nəticələrinin hesabına. Çünki biz qalib dövlətik, Ermənistan məğlub edilmiş dövlətdir. Bu reallığı hər kəs qəbul etməlidir və edir. Əlbəttə ki, bu amil Azərbaycan-Ermənistan təmasları əsnasında ön plandadır".

Bu dəhliz istiqamətində iki layihə reallaşır - Horadiz-Zəngilan-Ağbənd dəmir yolu xətti və Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolu.

İlham Əliyev Zəngilana səfəri çərçivəsində hər iki layihənin icra prosesi ilə də maraqlandı və bəlli oldu ki, işlər çox sürətlə reallaşır. Səfər çərçivəsində dəmir yolu xəttinin Cəbrayıl rayonu ərazisində Soltanlı stansiyasının təməlini qoyan Prezident xeyir-duasını verdi.

Əlavə edək ki, təxəttüli dəmir yolunun uzunluğu 110,4 kilometrdir. Layihəyə əsasən yol boyunca 9 stansiyanın (Horadiz, Mərcanlı, Mahmudlu, Soltanlı, Qumlaq, Həkəri, Mincivan, Bartaz, Ağbənd), 3 tunelin, 41 körpünün, 7 yolötürücünün, 300-ə yaxın süni mühəndis qurğusunun, rabitə və işarəvermə sisteminin, elektrik təsərrüfatının tikintisi planlaşdırılır. Yol boyunca 85 kilometr ərazi minalardan təmizlənilib və proses davam edir. Dəmir yolu xəttinin yan yollarla birlikdə 60 kilometrlik hissəsi tamamlanıb. Bu məsafədə yük qatarları hərəkət edir.

Horadiz-Ağbənd dəmir yolu xəttinin təməli 2021-ci il fevralın 14-də İlham Əliyev tərəfindən qoyulub. Layihənin 2023-cü ilin sonunadək yekunlaşdırılması nəzərdə tutulur. Prezidentin sərəncamları ilə yolun inşasına 312 milyon 700 min manat vəsait ayrılıb.

Prezident həmin gün həmçinin Horadiz-Cəbrayıl-Zəngilan-Ağbənd avtomobil yolunun tikintisi ilə də tanış olub. Azərbaycan və Türkiyə prezidentləri tərəfindən təməli qoyulan bu yolun tikintisi sürətlə davam etdirilir. Başlanğıcını Füzuli rayonunun Əhmədbəyli kəndindən götürən bu yol birinci texniki dərəcəyə uyğun inşa edilir. Yolun ilk 77 kilometrlik hissəsi altı, qalan 46,6 kilometrlik hissəsi isə dörd hərəkət zolaqlı olacaq. Yol boyunca üç avtomobil tuneli inşa edilir. Tunellərdən birində qazma işləri artıq yekunlaşıb, hazırda beton işləri icra olunur. Digər iki tuneldə isə qazma işləri davam etdirilir. Həmçinin bu yolun üzərində 15 avtomobil körpüsü, 5 yolötürücü və 54 yeraltı keçidin inşası nəzərdə tutulub. Hazırda 14 körpü, 3 yolötürücü və 38 yeraltı keçidin tikintisi aparılır. Yolun ilk 110 kilometrlik hissəsində torpaq işləri icra edilir.

Yolun genişləndirilərək profilə salınması, birinci texniki dərəcəyə uyğun yeni torpaq yatağının inşası və paralel olaraq asfalt örtüyünün salınması həyata keçirilir. Tikinti işlərinin 2024-cü ildə başa çatdırılması nəzərdə tutulur.

Bu yol Hacıqabul-Horadiz-Ağbənd-Zəngəzur dəhlizi magistral avtomobil yolunun bir hissəsi olmaqla, Zəngilani Azərbaycanın digər rayonları və Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə birləşdirmək baxımından çox böyük əhəmiyyətə malikdir.

Göründüyü kimi, Azərbaycan regionda sabitləşdirici aktor kimi fəaliyyət göstərməklə bölgədə və beynəlxalq səviyyədə əməkdaşlığa, təhlükəsizliyə mühüm töhfələr verir. Buna görə də ölkəmiz hazırda regional güc mərkəzi kimi sülhün və təhlükəsizliyin təmin olunması üçün dayaq nöqtəsi, ön perspektivli tərəfdaş hesab edilir. Azərbaycan konstruktiv, beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərinə əsaslanan, regional və qlobal miqyasda sabitliyə xidmət edən siyasi xətt yürüdür. Məhz bu səbəbdən də dünyanın aparıcı dövlətləri və təşkilatları Azərbaycanı Cənubi Qafqazın təhlükəsizlik zəmanəti adlandırırlar.

*Rəşad BAXŞƏLİYEV,
"Azərbaycan"*